

Плотнікова, М.В. Поняття та форми державного регулювання діяльності банків в Україні [Текст] / М.В. Плотнікова // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку: зб. матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-й річниці незалежності України та 20-й річниці заснування інституту президентства в Україні (21-22 травня 2011 р.). – Суми: Університетська книга, 2011. – С. 146-148.

М.В. ПЛОТНІКОВА

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ПОНЯТТЯ ТА ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Банківська система, як сукупність Національного банку України та банківських установ, об'єктивно потребує регулювання з боку держави.

Згідно зі ст. 61 Закону України «Про Національний банк України» [1] державне регулювання діяльності банків здійснює НБУ. Визначення поняття державного регулювання діяльності банків законодавство не містить. Ст. 1 вказаного Закону містить визначення банківського регулювання, як однієї із функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення

банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства. А ст. 66 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [2] визначає форми, в яких здійснюється державне регулювання діяльності банків.

Характеристичі державного регулювання в банківській сфері присвячені праці багатьох дослідників. Однак слід звернути увагу на те, що в літературі частіше характеризуються такі поняття як, регулювання банківської діяльності [3] чи окремих її аспектів [4] або регулювання банківської системи [5].

На нашу думку, поняття «діяльність банків» ширше за обсягом, адже характеризує всі аспекти функціонування такого специфічного суб'єкта господарювання як банк. Тому, розглядаючи регулюючий вплив з боку держави на дану сферу суспільних відносин, варто говорити саме про державне регулювання діяльності банків.

Слід зазначити, що загальне орієнтування суб'єктів та нормативне регулювання діяльності банків належить до виключної компетенції Верховної Ради України. І вже на основі прийнятих Цивільного і Господарського кодексів, Законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму», «Про акціонерні товариства», здійснюється підзаконне регулювання діяльності банків в Україні.

Повноваження здійснювати державне регулювання діяльності банків у межах, визначених Верховною Радою, належать саме НБУ. На основі Законів України «Про Національний банк» та «Про банки і банківську діяльність» він має право конкретизувати та визначати механізми реалізації прав та обов'язків банків, наприклад, визначати правила здійснення банківських операцій, визначати порядок і форми платежів між банками, визначати норми обов'язкових резервів тощо. Реалізуючи такі свої повноваження, НБУ здійснює нормативне регулювання, визначає перспективи розвитку цієї сфери.

Окрім здійснення нормативного регулювання, НБУ забезпечує можливість функціонування банків, зокрема він виступає кредитором останньої інстанції для банків, створює, координує електронні платіжні засоби, платіжні системи, бере участь у підготовці кадрів для банківської системи, надає рекомендації щодо діяльності банків тощо.

І вже на основі законів та власних нормативних актів НБУ безпосередньо управляє діяльністю банків, а саме, здійснює державну реєстрацію банків, видає ліцензії, надає дозволи, контролює дотримання банківського законодавства та економічних нормативів, відкликає банківську ліцензію та ін.

Викладене дає підстави стверджувати, що вплив держави на діяльність банків має характер регулювання. Державне регулювання діяльності банків являє собою вплив на діяльність банків, який від імені

держави здійснюють уповноважені державні органи, що полягає в здійсненні нормативного регулювання основ їх діяльності, забезпеченні можливості їх функціонування та реалізації безпосереднього регулювання у цій сфері. Державне регулювання діяльності банків реалізується на двох рівнях. Загальне регулювання здійснює Верховна Рада України, спеціальне регулювання діяльності банків від імені держави здійснює НБУ.

Щодо форм, в яких здійснюється державне регулювання діяльності банків, розглянемо це питання на основі аналізу повноважень НБУ. Згідно з ст. 66 Закону України «Про банки і банківську діяльність» державне регулювання діяльності банків здійснюється у формі адміністративного та індикативного регулювання [2]. Закон оперує поняттям «форма», хоча, на нашу думку, у даній нормі визначаються різні способи державного регулювання. Наприклад, такий спосіб індикативного регулювання, як встановлення обов'язкових економічних нормативів зовнішньо виражається прийняттям такого нормативного акту, як Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні.

Таким чином, можна говорити про те, що формою зовнішнього вираження державного регулювання діяльності банків, яке здійснюється НБУ, виступають різні за юридичними властивостями його правові акти.

Що ж до державного регулювання банківської сфери Верховною Радою, то формою вираження її компетенції також є правові акти, наприклад, Закон України «Про банки і банківську діяльність» або Постанова Верховної Ради про призначення на посаду Голови НБУ.

Література

1. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29 (23.07.99). – Ст. 238.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6 (09.02.2001). – Ст. 30.
3. Бадтиєв А. Ф. Финансово-правовое регулирование банковской деятельности : диссерт. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 – административное право, финансовое право, информационное право / Бадтиев Азамат Феликсович. – М., 2005. – 203 с.
4. Шемпученко Г. Ю. Финансово-правові аспекти регулювання банківського кредитування: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / Г.Ю. Шемпученко; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. – К., 2005. – 20 с. – укр.
5. Латковська Т. А. Финансово-правове регулювання організації та функціонування банківської системи в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / Т.А. Латковська; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2008. – 36 с. – укр.